

Framtidens fellesskole — hva er viktig for lærere?

Framtidens fellesskole — hva er viktig for lærere?

Rapport 03/2025

Utgiver: seksjon for samfunn og analyse
november 2025

Saksansvarlige: Frode Restad og Ida Utmo

Denne publikasjonen er utarbeidet i seksjon for samfunn og analyse i Utdanningsforbundets sekretariat.

Publikasjonen er forankret i Utdanningsforbundets politikk og verdigrunnlag, men er ikke behandlet i Utdanningsforbundets politisk ansvarlige organer før den blir offentliggjort.

Utdanningsforbundet

Postboks 9191 Grønland

0134 Oslo

Telefon: 24 14 20 00

E-post: post@utdanningsforbundet.no

Innholdsfortegnelse

Bakgrunn	4
Om rapporten.....	4
Om Fellesskoleutvalget	4
Om innspillsmøtene.....	5
Sammendrag	7
Metode.....	8
Rekruttering og utvalg	9
Datainnsamling og validitet.....	10
Analyse av data	11
Funn	12
1. Hva er viktig for lærere i dagens fellesskole?.....	12
2. Hva mener lærere er viktig for elevene i framtidens fellesskole?.....	19
3. Hva er viktig for lærere i framtidens fellesskole?.....	22
Oppsummering	28
Referanser	30
Vedlegg.....	31

Bakgrunn

Om rapporten

Denne rapporten oppsummerer innspill fra lærere til Fellesskoleutvalgets utredning¹ av skolens rolle og mandat i framtidens samfunn. Utvalget har bedt Utdanningsforbundet om hjelp til å innhente læreres syn på fellesskolens videre utvikling, hvilken rolle de mener skolen bør ha, og hvilke betingelser som må være på plass for at skolen skal kunne oppfylle sitt brede samfunnsmandat også i fremtiden. Formålet med rapporten er å gjengi hovedtrekkene i lærernes innspill med utgangspunkt i tre overordnede problemstillinger:

1. *Hva er viktig for lærere i dagens fellesskole?*
2. *Hva mener lærere er viktig for elever i framtidens fellesskole?*
3. *Hva er viktig for lærere i framtidens fellesskole?*

Rapportens hovedfunn belyser disse tre problemstillingene, men gir ikke en uttømmende analyse av alle lærernes vurderinger. Vårt formål har vært å gi en overordnet beskrivelse av hovedtendenser i lærernes innspill, og hva lærere flest er opptatt av i diskusjonen om framtidens fellesskole. Av hensyn til tid og omfang har vi i denne rapporten gjort et utvalg av data og funn som vi mener er egnet til å belyse rapportens problemstillinger, og gi et relevant kunnskapsgrunnlag til Fellesskoleutvalgets videre arbeid. I metodekapitlet redegjør vi for hvilke data og metodiske avveininger som ligger til grunn for rapportens innhold.

Om Fellesskoleutvalget

Fellesskoleutvalget ble oppnevnt av regjeringen Støre i november 2024. Utvalget ledes av tidligere statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Bjørn Haugstad, og består ellers av elleve representanter med ulik bakgrunn fra blant annet politiet, kommunesektoren, universitet og høyskole, næringsliv og sosialt entreprenørskap innen utdanning og oppvekst. Flere av utvalgets medlemmer har også erfaring som lærer, rektor, eller lærerutdanner. Utvalget skal etter planen levere sin utredning i august 2026.

Utvalgets mandat² er å gjøre rede for skolens rolle og brede samfunnsmandat, og i lys av dette analysere hvordan sentrale utviklingstrekk påvirker skolens rolle som samfunnsinstitusjon. Utvalget har pekt på seks utviklingstrekk som også danner grunnlag for denne rapporten. Disse er:

1. *Politiske utviklingstrekk*, der økende geopolitisk spenning, polarisering og lavere tillit utfordrer demokratiet, og hvor skolen skal ruste barn og unge til konstruktiv deltakelse, bygge tillit og fremme verdier som styrker fellesskapet og samfunnslivet.
2. *Økonomiske og demografiske utviklingstrekk*, der demografiske endringer og mindre økonomisk handlingsrom gir færre skolebarn og yrkesaktive. Dette påvirker skolens rammer, rekruttering av lærere og kompetansebehov, og kan tvinge fram endringer i skolestruktur og arbeidsmarked.

¹ Utvalget for framtidens fellesskole: <https://fellesskoleutvalget.no/>

² Utvalget for framtidens fellesskole: <https://fellesskoleutvalget.no/>

3. *Teknologiske utviklingstrekk*, der teknologisk utvikling og digitalisering visker ut skillet mellom fysisk og digitalt, og påvirker samfunnets kompetansebehov. I skolen gir digital teknologi nye læringsmuligheter, men utfordrer også vurderings- og undervisningspraksis.
4. *Juridiske utviklingstrekk*, der økt fokus på elevers individuelle rettigheter endrer skolens rammer, og kommuner utfordres av lovkrav som kan gå på bekostning av fellesskapet. Dette kan medføre endringer i styringsformer og statens rolle og prioriteringer i skolepolitikken.
5. *Sosiokulturelle utviklingstrekk*, der endringer i barndoms- og ungdomstid, helse, medievaner og forelderrollen, kombinert med økt mangfold og sosiale forskjeller, skaper utfordringer for tilpasset opplæring og inkludering i skolen.
6. *Klimatiske utviklingstrekk*, der klimaendringer og grønt skifte påvirker økonomi, migrasjon og kompetansebehov. Skolen må fremme bærekraftforståelse, kritisk og etisk refleksjon, samt ruste barn til samarbeid, innovasjon og håndtering av klimarelaterte utfordringer og kriser.

Utvalget skal med utgangspunkt i disse utviklingstrekkene vurdere fellesskolens rolle og muligheter innenfor ett eller flere framtidsscenarioer, der minst ett scenario skal handle om at arbeidskraften og den offentlige ressursbruken på skole og utdanning er knappere enn i dag. Samtidig skal utvalget si noe om hvordan skolen kan opprettholde god kvalitet og ivareta det brede samfunnsoppdraget i alle deler av landet.

Når utvalget ønsker å høre lærerstemmen, er det blant annet fordi lærere har førstehåndskjennskap til hvordan samfunnsutviklingen påvirker skolen, og hva barn og unge trenger for å kunne leve gode liv i framtidens samfunn. Det er også fordi dagens lærere er de som kjenner skolen best, og kan si noe om hvilke utfordringer og dilemmaer vi står overfor, og hva som er viktig for lærerne dersom vi skal styrke fellesskolens rolle og posisjon i samfunnet.

Om innspillsmøtene

For å innhente læreres synspunkter på framtidens fellesskole har Utdanningsforbundet arrangert innspillsmøter i fire fylker; Østfold (Sarpsborg, 24 deltakere), Troms (Tromsø, 10 deltakere), Innlandet (Hamar, 33 deltakere) og Rogaland (Stavanger, 39 deltakere), med Utdanningsforbundets lærermedlemmer i grunnskole og videregående opplæring. Møtene ble gjennomført i løpet av en to-ukers periode fra slutten av september til begynnelsen av oktober 2025. For å sikre en smidig gjennomføring satt vi et tak på 50 deltakere per møte.

I forkant av møtene sendte Utdanningsforbundet ut informasjon til om lag 15 000 lærermedlemmer i disse fylkene om muligheten til å delta på innspillsmøtene. Informasjon om møtene ble sendt ut via nyhetsbrev, websider og informasjon i sosiale medier. Lokaliseringen av innspillsmøtene til disse fire fylkene ble valgt for å unngå overlap med Fellesskoleutvalgets egne dialogmøter i Vestland, Nordland, Vestfold og Agder fylke. Prioriteringen av lærermedlemmer ble gjort etter oppfordring fra utvalget om å innhente innspill fra lærere som står i klasserommet til daglig, og som kunne supplere utvalgets egne høringer med lokal skolemyndighet, tillitsvalgte lærere, skoleledere, elever og foreldre.

Innspillsmøtene ble gjennomført som fysiske møter på kveldstid, med en varighet på cirka tre timer. Den digitale plattformen Howspace³ ble benyttet for å strukturere prosessen og dokumentere lærernes synspunkter, både individuelt og i grupper. Utdanningsforbundet dekket alle kostnader i forbindelse med gjennomføring av møtene, og refusjon av reise for de som trengte det. Det ble ikke gitt mulighet for frikjøp.

³Collaborative Learning Platform | Howspace: <https://howspace.com/>

I det følgende gir vi et sammendrag av rapportens hovedfunn, og redegjør for rapportens metodiske og empiriske grunnlag. Derneft følger en fyldigere presentasjon av funn tilknyttet hver av rapportens tre hovedproblemstillinger, og til slutt en oppsummering.

Sammendrag

I denne rapporten oppsummeres læreres innspill til utvalget for Framtidens fellesskole. Totalt 133 lærere har blitt intervjuet gjennom den digitale plattformen Howspace. Gjennomsnittsalderen på lærerne var 48 år. Tre av fire har mer enn ti års ansiennitet som lærer. De fleste er ansatt i en offentlig grunnskole eller videregående skole. Lærernes innspill gir svar på tre overordnede spørsmål:

1. Hva er viktig for lærere i dagens fellesskole?

Lærere er sterkt engasjerte i elevenes læring og verdsetter tett kontakt med elevene, et godt kollegialt miljø og mulighet for faglig utvikling. De ønsker å bidra til samfunnsutviklingen, og å gjøre en forskjell for sine elever, men opplever økende press fra stramme økonomiske rammer, krav til individuell tilrettelegging og dokumentasjon. Flere elever med store behov gjør lærerrollen mer kompleks og stjeler tid fra kjerneoppgavene. En samfunnsutvikling med rask teknologisk utvikling og økende sosiale forskjeller preger også lærerhverdagen. Lærerne etterlyser endring og bedre rammevilkår for å opprettholde motivasjonen for yrket.

2. Hva er viktig for elevene i framtidens fellesskole?

Elever må lære å bli robuste og utholdende for å lære, og tåle utfordringene som møter dem i framtiden. Grunnleggende ferdigheter, kritisk tenkning og evne til å lære nye ting er avgjørende, sammen med gode verdier, respekt for mangfold og demokratisk forståelse. Lærerne er opptatt av at skolen både skal danne og utdanne, og bør tilby et trygt, variert og tilpasset læringsmiljø med mer praktisk arbeid og valgfrihet, men også tydelige forventninger. Elevene må få erfaring med å være en del av et fellesskap, men også øve seg på å være en del av et uenighetsfellesskap. Trygge voksne, lærere, ledere og andre ansatte på skolen, og foreldre og foresatte i hjemmet, er viktige ressurspersoner for elevenes trivsel og læring. Samarbeid mellom skole og hjem er sentralt.

3. Hva er viktig for lærere i framtidens fellesskole?

For å ivareta og utvikle fellesskolens brede mandat, er lærerne opptatt av at det trengs mer ressurser: tilstrekkelig bemanning, håndterbare elevgrupper og økt kompetanse. Lærere er spesielt opptatt av at de trenger tid til å etablere gode relasjoner og følge opp elevene for å kunne fremme deres utvikling og læring. God lærerutdanning, kontinuerlig kompetanseheving og tilgang til læremidler er avgjørende. Lærerne legger særlig vekt på at læreryrket blir stadig mer komplekst og at de trenger kontinuerlig kompetanseheving for å holde tritt med utviklingen. Lærerne ønsker å bevare sitt profesjonelle handlingsrom, metodefrihet og tillit til faglig skjønn. Dette er særlig viktig for å opprettholde motivasjon og yrkesstolthet.

En støttende skoleledelse som ser og anerkjenner, men også rydder og viser vei er viktig for lærerne. Andre nøkkelfaktorer i framtiden fellesskole er godt samarbeid med kolleger og eksterne aktører, og gode rammebetingelser – tid, ressurser og forutsigbarhet. Komplementerende kompetanser og støttepersonell er viktig, men kan, slik lærerne ser det, aldri erstatte kvalifiserte lærere.

Metode

Det empiriske grunnlaget for denne rapporten er innhentet fra lærermedlemmer i Utdanningsforbundet, og gitt i forbindelse med registrering og deltakelse på innspillsmøter om framtidens fellesskole. Datainnsamlingen foregikk ved at deltakerne logget seg inn i Howspace og ble introdusert for tre ulike tema med tilhørende problemstillinger, i to faser. *Første fase* foregikk i forkant av innspillsmøtene og ble besvart *individuell*. Hensikten var å dokumentere deltakernes bakgrunn og samtykke, samt å forberede deltakerne på den gruppevis diskusjonen i fase to. Dette ga også deltakerne anledning til å formulere sine egne synspunkter på fellesskolen, før de skulle diskutere disse med andre lærere. Følgende spørsmål inngikk i fase en:

Lærerrollen i dagens fellesskole

1. *Hva motiverer deg i jobben din som lærer?*
2. *Hva bidrar til at du kan gjøre en god jobb som lærer, i tråd med din motivasjon for jobben?*
3. *Hva opplever du som de største utfordringene i dagens fellesskole?*
4. *I hvilken grad påvirker de ulike utviklingstrekkene deg i din lærerhverdag?*
5. *Hvilke av utviklingstrekkene er du mest interessert i å diskutere i møtet?*
6. *Er det noe spesielt du vil utdype om hvordan noen av utviklingstrekkene påvirker deg i din lærerhverdag?*

Elevenes utbytte i og av framtidens fellesskole

7. *Hva mener du er viktigst at barn og unge lærer for å kunne leve gode liv i framtidens samfunn?*

I fase to svarte deltakerne på spørsmål i sine tildelte *grupper*. Følgende spørsmål inngikk i fase to:

Lærerrollen i dagens fellesskole

1. *Hvordan påvirker [utviklingstrekk 1–6] deg i din rolle som lærer?*

Elevenes utbytte i og av framtidens fellesskole

2. *Hva trenger barn og unge å lære for å kunne leve gode liv i framtidens samfunn?*
3. *Hva skal være skolens ansvar?*

Lærerrollen i framtidens fellesskole

4. *Hva skal være lærerens ansvar?*
5. *Hva er viktigst [alternativ a–f] for en sterk lærerrolle og -profesjon?*
 - a. *Skoleledelse*
 - b. *Profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse*
 - c. *Skoleøkonomi*
 - d. *Lærerutdanning og lærerens kompetanse*
 - e. *Støttespillere og supplerende kompetanse*
 - f. *Tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse*
6. *Hva er de viktigste prioriteringene og hva er deres begrunnelser for disse?*

Spørsmål merket i *kursiv* (fase 1: spørsmål 1–2, fase 2: spørsmål 1–3, 5–6) inngår som datagrunnlag i rapporten. Øvrige spørsmål (fase 1: 3–7, fase 2: spørsmål 4) er utelatt av hensyn til tid og rapportens omfang, og fordi vi i denne rapporten ønsker å belyse hovedtendenser i lærernes innspill, og hva lærere flest er opptatt av i diskusjonen om framtidens fellesskole. I tråd med formålet har vi i denne rapporten valgt å prioritere gruppenes besvarelser over lærernes individuelle besvarelser. Dette er gjort med en antakelse om at gruppenes besvarelser i større grad representerer en konsensus blant lærerne, etter at de har delt og drøftet sine individuelle synspunkter med hverandre i gruppearbeidet. Der vi har individdata, for eksempel om lærernes motivasjon og vektning av utviklingstrekk som ikke er eksplisitt diskutert i gruppene, har vi valgt å ta dette med for å nyansere og kontrastere lærernes besvarelser i gruppene. Ett spørsmål (spørsmål 4, fase 2) er utelatt fra gruppenes besvarelser. Dette er fordi lærernes svar på dette spørsmålet i stor grad overlapper med svarene i spørsmål 3 (fase 2), og fordi vi i tråd med rapportens formål har ønsket å holde blikket på *skolens rolle*, og lærernes vurderinger av denne.

Rekruttering og utvalg

Totalt 133 lærere har svart på spørsmål om fellesskolen og oppgitt bakgrunnsinformasjon som kjønn, alder, utdanning mv. Alle lærerne har samtykket til at deres innspill kan gjengis i denne rapporten. 106 lærere deltok fysisk på de fire innspillsmøtene. I forkant av innspillsmøtene ble lærerne fordelt på til sammen 25 grupper med utgangspunkt i deres oppgitte interesse for ett av seks utviklingstrekk; politiske (5), teknologiske (2), sosiokulturelle (6), økonomisk og demografiske (6), miljømessige (3) og juridiske (3). Antall grupper per tema står i parentes. At andelen lærere som ønsket å delta på innspillsmøtene i de fire fylkene ikke ble høyere, antar vi skyldes at lærere flest er opptatt av å verne om sin fritid, og at møtene ble arrangert på kort varsel og i en travel periode for mange.

I rekrutteringen av deltakere var vi opptatt av å få en bred representasjon av lærerstemmer som kunne gi en virkelighetsnær beskrivelse av hverdagen i klasserommet. Utdanningsforbundet sentralt samarbeidet tett med de aktuelle fylkeslagene for å informere og rekruttere egnede deltakere. Vi var opptatt av variasjon i alder, erfaring og utdanningsbakgrunn, og representasjon fra skoler av ulike slag, både store og små, private og offentlige og fra sentrale og rurale strøk. Etter oppfordring meldte deltakerne seg frivillig og det ble ikke gitt øvrige føringer, utover et tak på maksimalt 50 deltakere per møte, for hvem som kunne delta. Denne rekrutteringsstrategien kan beskrives som en kombinasjon av et *strategisk og tilfeldig utvalg* (Teddlie & Tashakkori, 2009), der lærere med en bestemt bakgrunn og erfaring (lærere i grunnskole og videregående skole) rekrutteres strategisk, mens lærerne som befinner seg i denne kategorien innenfor et geografisk område (ett av fire fylker) rekrutteres tilfeldig ved selvseleksjon. Hensikten med denne strategien var å kunne samle inn nok data til å kunne trekke representative slutninger om populasjonen, og samtidig gi rom for analyse og dypere innsikt i sammenhenger og særegenheter på tvers av ulike grupper (fylker, skoleslag, utdanningsnivå mv.) innad i populasjonen.

I vårt endelige utvalg har alle lærere fersk erfaring fra undervisning i ulike skoleslag, og ulik utdanningsbakgrunn og fartstid i læreryrket. 95 prosent av lærerne arbeider ved en offentlig skole, mens 5 prosent arbeider ved en privat skole. De fleste av lærerne har tatt en utdanning som allmennlærer, grunnskolelærer eller lektor. Gjennomsnittsalderen på lærerne som deltok i møtet var 48 år. 75 prosent har vært ansatt som lærer i 10 år eller mer (jf. tabell 1). 15 prosent har en ansiennitet på mellom 5 og 10 år, mens 8 prosent har arbeidet som lærer i 3 til 5 år. 2 prosent av lærerne har mellom 1 og 2 års erfaring.

Tabell 1: Ansiennitet

Ansiennitet	Prosent
1–2 år	2 %
3–5 år	8 %
5–10 år	15 %
Mer enn 10 år	75 %

Flest lærere, 34 prosent, jobber på skoler med mellom 300 og 500 elever. 31 prosent jobber ved skoler med 300 til 500 elever, mens 29 prosent er ansatt ved en skole med mellom 100 og 300 elever. Bare 6 prosent arbeider ved skoler med færre enn 100 elever.

Tabell 2: Skolestørrelse

Skolestørrelse	Prosent
Under 100 elever	6 %
100–300 elever	29 %
300–500 elever	34 %
Over 500 elever	31 %

Datainnsamling og validitet

Lærernes innspill ble samlet inn som kvalitative og kvantitative data elektronisk via et Questback-skjema og tilrettelagte diskusjonsoppgaver i samarbeidsplattformen Howspace. Denne datainnsamlingsmetoden kan beskrives som en variant av strukturerte webintervju (Bryman et al., 2021, Oates et al., 2022), der informantene svarer på likelydende spørsmål via en online plattform, uten å være i kontakt med en intervjuer. Denne metoden har både styrker og svakheter sammenlignet med tradisjonelle semi-strukturerte intervjuer som ofte benyttes i kvalitativ forskning (se f.eks. Brinkmann & Kvale 2015).

I et strukturert webintervju ofres noe dybde og nyanserikdom til fordel for økt bredde i antall respondenter og konsistens i spørsmålsstillingen (Bryman et al. 2021). Data som genereres via denne metoden kan ofte være mindre detaljerte, hvilket betyr at man også må være mer varsom med å trekke bastante konklusjoner, siden man i mindre grad får informasjon om *hvorfor* informantene responderer som de gjør. På den andre siden kan strukturerte webintervju redusere faren for at respondenten påvirkes av intervjueren, for eksempel til å svare slik de tror intervjuer ønsker at de skal svare (social desirability bias), og for at dialogen med intervjuer kan lede samtalen i andre retninger, og bort fra den opprinnelige spørsmålsstillingen, slik at respondentenes svar ikke blir direkte sammenlignbare. Tidligere studier har vist at data fra strukturerte webintervjuer kan ha like god, og til dels høyere validitet enn tilsvarende data fra intervju ved hjelp av video (Teams mv.) eller telefon (Oates et al., 2022). Likevel anbefaler metodelitteraturen å bruke flere supplerende kilder og speiling av data, for eksempel gjennom å bruke kvalitative og kvantitative data til å belyse samme fenomen, og uavhengig koding av data, for å styrke datakvaliteten (Cohen, Manion & Morrison, 2018).

Totalt omfatter datagrunnlaget 133 strukturerte webintervjuer og 25 strukturerte webbaserte gruppeintervjuer. I den kvalitative metodelitteraturen anses mer enn 50 intervjuer for å være et omfattende og mer enn et tilstrekkelig grunnlag for å trekke meningsfulle slutninger innenfor konteksten av en bestemt studie (Morse 1994, Malterud et.al., 2016). Vi anser omfanget av intervjuer i dette tilfellet som tilstrekkelig til å kunne fange opp *hovedtendenser* i den aktuelle populasjonen,

samtidig som det gir tilstrekkelig grunnlag for å kunne si noe om variasjonen mellom subgrupper (f.eks. lærere i grunnskole og videregående) i populasjonen. Slutninger basert på denne typen data vil generelt kunne formuleres som analytiske generaliseringer, det vil si at de kan beskrives som *teorier*, *tema* eller *funn* som med stor sannsynlighet har *overføringsverdi* til andre tilsvarende populasjoner. Datagrunnlaget gir imidlertid ikke grunnlag for å trekke slutninger som er statistisk generaliserbare for hele populasjonen, eller som sier noe om årsak og virkning i besvarelsene (Cohen, Manion & Morrison, 2018).

En relevant målestokk i denne sammenheng er i hvilken grad dataene gir tilstrekkelig informasjonskraft (Malterud et.al., 2016) til at man kan trekke konklusjoner om tema og problemstillinger som lærere flest er opptatt av når det gjelder framtidens fellesskole. Selv om vårt utvalg bare utgjør ca. 0,14 % av den samlede lærerpopulasjonen i grunnskole og videregående opplæring⁴, mener vi at studiens formål og avgrensning, samt omfanget av data og bredden i utvalget, kombinert med en åpen og anerkjent analysestrategi (se under), tilsier at vi med troverdighet kan beskrive *hovedtendenser* i lærernes innspill på en måte som også vil være gyldig for et bredere lag av lærere. Det er likevel viktig å understreke at lærere er en stor og sammensatt gruppe som sjelden mener det samme, eller bare én ting om noe tema.

Analyse av data

Vår analyse av dataene startet ved at både individuelle og gruppevise besvarelser ble eksportert fra Howspace via Excel. Dataene ble deretter rensket for å fjerne manglende og ufullstendige svar, og sortert for import til NVivo15 og SPSS/R for videre analyse. Datamaterialet ble innledningsvis delt opp i to korpus, som henholdsvis *individdata* og *gruppedata*. Derneft ble data i begge korpus kategorisert for enten kvalitativ eller kvantitativ analyse.

Den kvalitative analysen ble gjennomført i NVivo15, med tematisk analyse (Braun & Clarke 2006/2014) som metode. Dette foregikk ved at alle kvalitative data først ble gruppert per spørsmål, og tilknyttet en unik bruker/ID. Alle data ble først grundig lest og deretter kodet av to uavhengige kodere for å frambringe hovedtendensene i lærernes innspill. Kodingen foregikk ved at forfatter 1 foretok en første gjennomlesning og foreløpig koding (K1) av alle data. Disse kodene ble deretter validert av forfatter 2 via en andre gjennomlesning og uavhengig koding av data (K2). Data fra første og andre koding (K1+K2) ble deretter sammenstilt og justert i samtale mellom forfatterne, før de ble oppsummert og framstilt i denne rapporten. For å ytterligere kvalitetssikre funnene har vi benyttet MS Researcher⁵ (KI) som sparringspartner for å se om det er tendenser i lærernes besvarelser som våre analyser ikke har fanget opp.

Den kvantitative analysen er i hovedsak deskriptiv med tall fra hva lærerne har svart individuelt på spørsmålene. Disse er samlet inn ved hjelp av verktøyet Howspace og det er totalt 108 lærere som har levert individuelle svar. Bakgrunnsvariablene som omhandler kjønn, alder, utdanning og ansiennitet er basert på tall som er hentet inn via et spørreskjema som deltakerne fikk på forhånd av innspillsmøtene. Dette samlet inn totalt 133 svar, men det var ikke alle som svarte utfyllende på alle spørsmål.

⁴ Anslagsvis 70 000 lærere i grunnskole (GSI) og 25 000 lærere i videregående (Utdanningsforbundet).

⁵ Researcher in Microsoft 365 Copilot: <https://support.microsoft.com/en-us/topic/get-started-with-researcher-in-microsoft-365-copilot-e63ab760-f3de-4c47-ae87-dad601b0e9c4>

Funn

1. Hva er viktig for lærere i dagens fellesskole?

Fellesskoleutvalget skal både beskrive skolen slik den er i dag, og komme med innspill til hvordan den bør innrettes i framtiden. For å få et inntrykk av hva lærere opplever som positivt ved dagens fellesskole, ba vi dem i forkant av møtene om å svare på hva som motiverer dem i lærerhverdagen. Under gjengir vi noen hovedtendenser i deres svar.

Hva motiverer lærere i dagens skole?

Lærere flest er glad i jobben sin og sterkt engasjert i at deres elever skal lykkes på skolen og mestre livet som gode samfunnsborgere. Når vi ber lærerne peke på faktorer som motiverer i hverdagen, er det særlig kontakten med elevene de trekker fram i sine besvarelser. Lærerne trekker imidlertid også fram det gode arbeidsmiljøet og nærheten til kollegaer, samt muligheten til å påvirke samfunnet og utvikle seg faglig i en variert arbeidshverdag.

Elevene

Lærerne er opptatt av elevene sine og motiveres av den tette kontakten og innvirkningen de har på deres liv. En lærer skriver følgende om hva som motiverer mest i hverdagen: *«Å gjøre en forskjell for unge og gi dem mestringsfølelse og hjelpe dem nå sine mål.»* En annen lærer skriver:

«Motivasjonen min er å få respons på mitt arbeid gjennom å få være med på den fantastiske utviklingen til hver elev.»

Lærerne motiveres videre av å kunne bidra til at elevene vokser opp som gode samfunnsborgere, og framhever at de ønsker at eleven skal utvikle seg både faglig og som mennesker. Målet for mange lærere er at elevene skal gå ut av skolen med gode kunnskaper og ferdigheter i fagene, men også som mennesker med gode verdier.

Lærerrollen og samfunnsoppdraget

Lærerne motiveres også av sin rolle og oppdraget det innebærer på vegne av samfunnet. En lærer beskriver sin motivasjon slik: *«At jeg sammen med kollegaer bidrar til framtidens kunnskap. At jeg får arbeide forskningsbasert og utvikle meg selv til en bedre lærer.»* Flere framhever hvordan de opplever at de spiller en viktig rolle, blant annet ved å forme framtidens samfunnsborgere og bidra til å opprettholde kunnskapsnivået i samfunnet.

En lærer skriver: *«Jeg elsker å være lærer! Det som er aller mest givende er opplevelsen av autonomi i arbeidet, og å være sammen med ungdom som trenger meg i ulik grad.»* For mange er frihet en viktig motivasjonsfaktor. Mange setter pris på at lærerrollen er variert og gir både utfordringer og store muligheter. Variasjonen i yrket bidrar til at mange lærere opplever at de fortsatt er engasjert i jobben sin, selv etter mange år i yrket. En lærer skriver:

«Det som gjør at jeg med letthet går på jobb hver dag er mange interessante oppgaver, muligheten til å påvirke min egen hverdag, opplevelsen av å gjøre noe viktig og responsen jeg får fra elevene.»

Arbeidsmiljø og egen utvikling

Gode kollegaer og et godt arbeidsmiljø er en annen viktig motivasjonsfaktor for lærere. En lærer framhever at *«Jeg personlig motiveres av det gode arbeidsmiljø på jobb med kolleger og ledelsen.»* Flere framhever at kollegialt samarbeid og støtte i forbindelse med planlegging og gjennomføring av undervisning er en særlig viktig motivasjonsfaktor. En lærer beskriver også hvordan: *«Det å jobbe i et kollektivt profesjonsfelleskap der de ansatte har positivt elevsyn og samme verdier er motiverende.»*

Mange lærere framhever mulighetene for egen utvikling som en viktig motivasjonsfaktor. En lærer skriver: *«Jeg selv blir utfordret hver dag og det gjør jobben min så spennende.»* Motivasjonen handler blant annet om at lærerne får være kreative og bruke seg selv på mange ulike måter i jobben, og at samspillet med elevene hjelper dem til å utvikle seg, også som mennesker. Mange lærere opplever egenutvikling som en forutsetning for å kunne stå i jobben og motiveres av gode muligheter for etter- og videreutdanning. Noen lærere motiveres også av et godt fysisk arbeidsmiljø med nok plass og spesialrom, og av tydelige rammer og forventninger.

Undervisning og fag

Mange lærere er glade i å undervise og motiveres av å jobbe med fag. En lærer framhever følgende: *«Å få fordype meg i fagene mine, og finne måter å formidle videre hvorfor disse tingene er viktige og spennende.»* Andre motiveres av elevenes engasjement og av muligheten til å bidra til elevenes faglige utvikling. En lærer skriver:

«Jeg blir motivert av å undervise elever som tenker selvstendig og kritisk. Jeg blir ekstra motivert av å jobbe tett på enkelte elever for å gå i dybden på læringen til den enkelte og finne måter å finne lærelyst i eleven.»

Andre igjen er særlig opptatt av å hjelpe elever som i utgangspunktet ikke er faglig motivert, men som likevel, med lærerens hjelp kan oppleve stor utvikling. En lærer skriver følgende:

«Å nå fram til, og å motivere elever med liten mestringsfølelse eller med et negativt forhold til skolen. Å knekke koden og å få jobbe med elever som trenger alternativ undervisning med mer praktisk inngang, er gøy.»

Oppsummert finner vi at lærerne motiveres av tett kontakt med elevene og å bidra til at de utvikler seg både faglig og sosialt. Lærerne motiveres også av sin rolle som autonome kunnskapsformidlere og av muligheten til å bidra til å utvikle framtidens samfunn og borgere. For mange lærere er også godt arbeidsmiljø og muligheter for egen utvikling viktige motivasjonsfaktorer. Sist, men ikke minst motiveres lærerne av å undervise, og av å hjelpe både ambisiøse og mindre motiverte elever til å «knekke koden» i sitt fag.

I hvilken grad påvirkes lærere av samfunnsutviklingen?

Fellesskoleutvalget skal beskrive hvordan fellesskolen, gjennom ulike framtidsscenarioer, vil påvirkes av samfunnsutviklingen på utvalgte områder. Som tidligere nevnt har utvalget skissert seks konkrete utviklingstrekk (se side 5 og 6) som kan ha innvirkning på lærerrollen i framtidens fellesskole. I det følgende gjengir vi lærernes forståelse av disse utviklingstrekkene, og hvordan de opplever å bli påvirket av dem i dagens fellesskole.

Lærerne ble spurt om i hvilken grad ulike utviklingstrekk påvirker deres rolle som lærer.⁶

Formuleringene av forholdene i tabellen under er utdrag av en fylldigere beskrivelse av utviklingstrekkene som ble presentert for deltakerne i Howspace, og drøftet gruppevis i møtene. Noen

⁶ Se vedlegg for en mer detaljert tabell.

av formuleringene er korte og konkrete, mens andre er mer fyldige og inneholder flere elementer. Selv om alle deltakerne fikk presentert den samme informasjonen, kan vi ikke utelukke at våre formuleringer i kortversjon kan ha påvirket lærernes besvarelser. Funnene i den påfølgende sammenstillingen bør derfor tolkes med omhu.

Utviklingstrekkene som flest mener at påvirker dem i stor grad, er en strammere kommuneøkonomi med økte forskjeller og demografiske endringer (75 prosent). 64 prosent av lærerne svarer at de i stor grad blir påvirket av ny teknologi og digitalisering. Det er 63 prosent som svarer at de i stor grad blir påvirket av utenforskap og endringer i barn og unges fysiske og psykiske helse. Utfordringer for demokratiet er noe som 55 prosent svarer at de blir påvirket av i stor grad. 45 prosent svarer at de i stor grad blir påvirket av individualisering og økt oppmerksomhet om elevers individuelle rettigheter.

41 prosent av lærerne svarer at de i liten grad blir påvirket av klimaendringer og miljøspørsmål i sin rolle som lærer.

Tabell 3: I hvilken grad påvirker de ulike utviklingstrekkene deg i din lærehverdag?

Utviklingstrekk	I liten grad	Verken eller	I stor grad
Økonomiske og demografiske utviklingstrekk	9 %	16 %	75 %
Teknologiske utviklingstrekk	9 %	27 %	64 %
Sosiokulturelle utviklingstrekk	8 %	29 %	63 %
Politiske utviklingstrekk	21 %	24 %	55 %
Juridiske utviklingstrekk	26 %	29 %	45 %
Klimatiske utviklingstrekk	41 %	42 %	18 %

For en utfyllende beskrivelse av utviklingstrekkene, se side 4–5.

Som lærernes individuelle besvarelser viser, opplever 75 prosent av lærerne at økonomiske og demografiske endringer har en stor innvirkning på deres rolle og arbeid som lærer i dagens fellesskole. I motsatt ende av skalaen opplever 18 prosent av lærerne at klimaendringer og miljøspørsmål påvirker dem i stor grad i klasserommet. Det er med andre ord store variasjoner i lærernes opplevelse av hvordan ulike trekk ved samfunnsutviklingen påvirker lærerrollen.

Hvordan påvirkes lærere av samfunnsutviklingen?

Under presenterer vi våre funn om hvordan lærerne opplever at utviklingstrekk i samfunnet påvirker dem i hverdagen. Beskrivelsene presenteres i den rekkefølgen de er rangert av lærerne i tabellen over, og med de utviklingstrekkene som lærerne opplever har størst påvirkning først.

Økonomiske og demografiske utviklingstrekk

Økonomiske begrensninger og demografiske endringer er noe lærerne er svært opptatt av. Det er særlig en begrenset skole- og kommuneøkonomi som går igjen i besvarelsene, og som de opplever reduserer deres handlingsrom som lærere, og undergraver deres motivasjon for yrket. En gruppe beskriver den økonomiske situasjonen slik: «Strammere økonomi gjør at vi får dårligere rammevilkår. Mange skolebygg er dårlige og ikke funksjonelle til den bruken som trengs. Lite undervisningsmateriell.»

Lærerne opplever også at strammere kommuneøkonomi begrenser skolens mulighet til å utjevne sosiale forskjeller, og at det er de mest sårbare elevene som må lide når det må kuttes. En gruppe beskriver hvordan en strammere kommuneøkonomi medfører kutt i vikartimer og to-lærerordninger og øker belastningen på lærere:

«Det gir økt slitasje på kontaktlærerne og man strekker ikke til. I verste instans vil denne slitasjen føre til et enda større sykefravær, enda større vansker med rekruttering som igjen vil ha en negativ innvirkning på kommuneøkonomien.»

Lærerne beskriver også hvordan et økende mangfold av elever og behov gir betydelige utfordringer for lærere i skolen. En gruppe skriver: *«Økt innvandring påvirker oss i stor grad. Det følger med penger fra staten, men svært få av disse midlene kommer inn i skolen.»* Mange lærere er opptatt av de språklige utfordringene innvandring medfører, blant annet med å tilrettelegge på grunn av økte forskjeller i språklige ferdigheter i undervisningen, og at selv elever som er analfabet på eget språk skal ha tilgang til et fellesskap med jevnaldrende i skolen.

Andre er bekymret for at den generelle tendensen med færre barn og flere eldre i samfunnet skal føre til at vi får en mer «bortskjemt» elevmasse som forventer å bli fulgt opp og lagt til rette for av voksne til enhver tid. Enkelte mener også at større forskjeller i samfunnet fører til en opphopning av sosiale utfordringer på ulike sider av det sosiale spekteret. En gruppe skriver:

«Noen skoler har nesten utelukkende elever med høyt utdannede foreldre, andre har motsatt problem, med høy ungdomskriminalitet / store sosiale utfordringer som blir «støy» for læringsmiljøet og mandatet.»

Med en aldrende befolkning og flere lærere som skal gå av med pensjon er det også en del som er bekymret for rekruttering til yrket.

Teknologiske utviklingstrekk

Når det gjelder den teknologiske utviklingen i samfunnet, er lærerne særlig opptatt av hvordan digital teknologi påvirker elevene deres. En gruppe skriver:

«Vi merker også en heldigital oppvekst, og det stresset de opplever ved å ikke ha tilgang til deres mobil for eksempel er en avhengighet som de plages av. Utholdenheten er blitt borte, det er en friksjonsfri hverdag (med algoritmer) som vi i klasserommet merker godt.»

Lærerne er også opptatt av at elevene ikke lenger får med seg nyheter via tradisjonelle kanaler og at deres kunnskap og verdensbilde formes av de algoritmene de omgir seg med. *«Det må vi ta inn over oss»*, skriver en gruppe som påpeker at elevene både trenger en «grunnplanke» av felles kunnskap og hjelp til å organisere den fragmenterte kunnskapen de får fra digitale medier.

Lærerne er imidlertid også opptatt av at digital teknologi gir nye og bedre muligheter for å tilpasse undervisningen og fremme læring. En gruppe skriver:

«Vi ser også at det er langt raskere å jobbe med tanke på tilpasninger gjennom hjelp fra kunstig intelligens. Med det verktøyet får man en sparringspartner og noen å spille ball med som tidligere har vært fraværende, man kan i løpet av noen raske kommandoer tilpasse en tekst eller et opplegg til langt flere grupper av elever, det gjør at flere elever opplever en tilrettelegging og får en økt deltakelse i et ordinært klasserom.»

Den polariserte debatten om skjermer i skolen medfører et økende krysspress for lærerne. Mange lærere opplever at for-eller-imot-debatten, kombinert med vekslende pålegg og forbud, undergraver deres faglige skjønn og svekker deres autonomi som lærere. En gruppe skriver for eksempel:

«Opplever den evige diskusjonen om hvor mye man skal bruke ipads/elev-pcer som umulig å lande. Mange lærere og foreldre har veldig sterke meninger om det, men elevene uttrykker generelt at de trives med teknologiske hjelpemidler.»

Sosiokulturelle utviklingstrekk

Lærerne opplever at sosiale og kulturelle utviklingstrekk og økte forskjeller i samfunnet utgjør en betydelig utfordring for deres virke i klasserommet. En tydelig tilbakemelding fra lærerne er at dagens barn og unge oppleves som mindre robuste og mer avhengige av tilpasning og støtte enn tidligere generasjoner. En gruppe skriver: *«Elever i dag virker mye mer redd for å feile. Vi må jobbe enormt mye mer med motivasjon på hver enkelt elev.»* En annen gruppe skriver: *«Flere med psykiske utfordringer, spiseforstyrrelser, utfordringer med SOME, selvskading. Ufrivillig skolefravær, hva skjer? Hvorfor øker denne gruppa?»* Utviklingen påvirker lærerne, som en gruppe skriver, ved at de får *«veldig mange barn med omfattende bruksanvisninger»* som de må håndtere i klasserommet. Flere lærere er bekymret for denne utviklingen og vet ikke helt hvordan de skal kunne støtte disse barna innenfor rammen av dagens fellesskole.

Lærerne opplever også at foreldres forventninger til skolen har endret seg de senere årene. En gruppe uttrykker det slik: *«Foresatte har høye forventning til lærere. Lærere må bruke mye tid på å følge opp foresatte, for eksempel oppfølging av skoleregler.»* Andre trekker fram at det blir stadig vanskeligere å skape aksept blant elever og foresatte for at skolen skal være et fellesskap. Selv om det kan være enighet om felles retningslinjer på et foreldremøte, endrer dette seg fort *«når det er individet som opplever vansker eller som får en anklage»*, og foreldre tar opp kampen på vegne av sitt barn. I slike situasjoner kan mange lærere oppleve at de blir stående alene og uten myndighet til å påvirke situasjonen.

Lærerne beskriver hvordan foreldre er mye tettere på barna sine og på denne måten bidrar indirekte til å gjøre barna mindre selvstendige: *«I begynneropplæringen ser vi at elevene er vant til foreldre som er tett på – hele tiden, det gir oss elever som er mindre selvstendig og som blir bekreftet og sett i alle situasjoner.»* En del lærere opplever også at barnas tid er «overorganisert» både på skolen og i hjemmet, og at det er vanskeligere for foreldre i dag å stille krav og stå i motstand som oppdragere. Dette kan bidra til at noen foreldre «sykeliggjør» normale følelser og utfordringer og skaper en forventning om at skolen skal følge opp.

En annen tendens som treffer lærerne, er hvordan elevens oppvekst- og sosialiseringsmønster endrer seg. En gruppe skriver: *«... grensa mellom hva som skjer på skolen og på fritiden viskes ut. Smarttelefonen har kanskje gjort at elevene hopper over mye av barndommen, hopper de for raskt over til ungdomstiden.»* Andre påpeker at økt samhandling via skjerm gjør at *«elevene blir dårligere til å «lese» hverandre»*, og at de opplever større utfordringer med fysisk og muntlig samhandling i skolen. En gruppe skriver: *«Det opprettes grupper i klassene som ikke omfatter alle elevene - utenforskap, mobbing. Disse konfliktene tas med inn i klasserommet og påvirker oss lærere og vår arbeidshverdag.»*

Samlet sett utfordrer disse utviklingstrekkene den tradisjonelle lærerrollen og mange lærere opplever seg *«mer som sosiallærer enn faglærer»* og at de må *«gjøre psykologens oppgave uten å ha kompetansen eller tida.»*

Politiske utviklingstrekk

Lærerne gir uttrykk for at de blir særlig påvirket av et politisk klima med økende polarisering og desinformasjon. En gruppe trekker særlig fram hvordan prominente politikeres retorikk setter standarden for hva som sies i klasserommet. *«Trump står og sier han hater ...», dette må adresseres av oss voksne. Barna blir dårligere på å være uenige og ha en diskusjon når verden rundt «ikke klarer det».*

Et tøffere politisk klima bidrar til en utvikling lærerne ikke ønsker i sine klasserom. En gruppe skriver: *«Økt polarisering i samfunnet bør ikke få et for sterkt fotfeste i skolen, og de ansatte trenger derfor et verktøy for å kunne forebygge dette.»* Lærerne beskriver hvordan de kompenserer for disse

utviklingstrekkene på ulike måter. Mange er opptatt av at elevene må lære å tenke kritisk og vurdere kildens troverdighet, og se flere kilder opp mot hverandre før de gjør seg opp en mening. Flere framhever også at skolen må være en motvekt mot disse tendensene, og at *«lærere må tørre å ta igjen posisjonen som kunnskapsformidlere selv om skolen ikke lenger har monopol på kunnskap»*.

Lærerne gir også uttrykk for at den politiske utviklingen svekker elever og foresattes tillit til skolen. En gruppe skriver: *«Foreldre er gode å samarbeide med, men samfunnet ellers har minst tillit til skolen som institusjon og mener mye om jobben vår og hvordan den skal gjøres. Vårt skjønn blir styrt av retningslinjer fra alle kanter.»* Lærerne opplever at deres ytringsfrihet begrenses på ulike måter, blant annet når skoleledelsen forventer ubetinget lojalitet og det ikke finnes gode kanaler for å ytre seg om kritikkverdige forhold.

Ifølge lærerne påvirkes også ytringsklimaet i klasserommet negativt når en del lærere kvier seg for å ta opp politisk sensitive tema i undervisningen av frykt for å krenke elever. En gruppe skriver: *«Vi må ikke la begrenset ytringsklima påvirke oss så mye. Vi må tørre å snakke om ting og ikke bli "for woke"»*. Lærerne er imidlertid også opptatt av å ha en balansert tilnærming og både forholde seg til fakta og kunnskap, samtidig som de må stå opp for ytringsfrihet som en viktig pilar i demokratiet.

Juridiske utviklingstrekk

Lærerne trekker særlig fram hvordan flere og sterkere individuelle elevrettigheter, blant annet knyttet til skolemiljø påvirker deres hverdag:

«Det har blitt mer fokus på rettigheter den enkelte elev har blant endel foresatte og elever, i stedet for at man er opptatt av at elever også har noen plikter de skal gjennomføre på skolen. Paragraf 12-4 er også individrettet og subjektiv og gjør at lærere og rektorer blir skrivende pedagoger og ledere. Vi føler oss mer og mer som kontorrotter.»

Flere lærere opplever at rettighetsfokuset kompliserer saker og gjør dem vanskelige å løse opp i, blant annet når foreldre henvender seg til statsforvalter framfor å ta opp saken direkte med lærer eller skolen.

Lærerne opplever videre at flere individuelle rettigheter bidrar til flere vedtak, og tilhørende krav til oppfølging og dokumentasjon. Lærerne beskriver også at det kan være vanskelig å balansere individuell tilrettelegging opp mot ivaretagelse av fellesskapet. En gruppe skildrer denne utfordringen slik:

«Det er mange elever med vedtak og rettigheter. Forstår ikke hvordan vi skal følge opp alle oppgavene som blir tildelt. Forventning/krav om at skolen skal ta elev ut av undervisning ved forstyrrelse. HVEM/HVOR skal eleven sendes? Fellesskapet blir sittende igjen (klassen) mens lærer må følge opp individet.»

En del opplever også at den juridiske utviklingen bidrar til instrumentelle praksiser og frykt for å gjøre feil blant lærerne. En gruppe trekker for eksempel fram at *«Når foreldrene er gode nok advokater for sine barn, blir skolen rådvill og lempet på vurderinger. Foreldre kan bestemme barns karakter, eksempelvis i orden og oppførsel.»* Andre påpeker at lærerne må bruke mye tid på *«å finne de rette ordene»*, for eksempel i forbindelse med halvtårsvurderinger for å unngå å skape misforståelser og klager fra elever og foresatte.

Den økte rettighetsfestingen bidrar til at enkelte lærere opplever at deres rettsvern er truet. Dette gjelder særlig i saker der lærerens rett til et godt arbeidsmiljø stilles opp mot elevens rett til et godt skolemiljø, for eksempel i saker med utagerende elevatferd. I slike tilfeller kan en del lærere oppleve at arbeidsmiljøloven er nedprioritert og at lærerne i mindre grad blir ivarettatt.

Miljømessige utviklingstrekk

Lærerne gir i mindre grad uttrykk for at miljø- og klimaspørsmål påvirker deres rolle som lærer i dagens skole. Dette kan handle om at det er mange andre utviklingstrekk som krever mer av deres oppmerksomhet, men også at det kan være vanskelig å se hvordan klima- og miljøspørsmål henger sammen med de øvrige utviklingstrekkene som påvirker dem i større grad i hverdagen. En gruppe skriver:

«Vi har vanskelig for å se at det er de klima- og miljømessige spørsmålene som påvirker oss i hverdagen. Vi ser mer at de avgjørelsene som blir tatt og som kalles miljøhensyn, ofte er økonomisk motivert.

Flere er opptatt av at klima og miljø må gjøres tydeligere i læreplanene og at det må settes av mer tid til å arbeide med disse. Noen er også opptatt av hvordan andre utviklingstrekk, som økonomi og demografi påvirker barnas forhold til klima og miljø, for eksempel når skoler i distriktene legges ned, og foreldre i økende grad trekker mot byene. En gruppe skriver: *«Hvis ingen barn vokser opp med å lære og se når den første tjelden kommer, hvordan skal vi sikre oss en framtid hvor mennesker bryr seg om at det blir færre og færre fugler».*

Oppsummert finner vi at flere utviklingstrekk har en direkte innvirkning på skolens indre liv og påvirker lærerne i deres undervisning og hverdag. Lærerne er særlig opptatt av økonomiske og demografiske utviklingstrekk, der stram kommuneøkonomi og økende mangfold skaper press på rammevilkår, og gjør det vanskeligere for skolen å utjevne sosiale forskjeller og rekruttere nye lærere. Teknologisk utvikling preger elevenes læring og sosiale liv, med både utfordringer med en fragmentert og algoritmestyrte kunnskap og muligheter for tilpasset opplæring via kunstig intelligens og digitale plattformer. Sosiokulturelt opplever lærerne økt psykisk sårbarhet og mindre robuste elever, men også økte forventninger fra foreldre. Lærerne opplever at politisk polarisering og økte individuelle rettigheter svekker deres autonomi og yringsfrihet og øker dokumentasjonsbyrden. Miljøspørsmål får mindre oppmerksomhet, men flere ønsker at også disse temaene skal få en tydeligere plass i læreplanene. Samlet beskriver lærerne en situasjon der dagens fellesskole utfordres av en rekke utviklingstrekk som hverken skolen, eller lærere alene kan demme opp for.

I det følgende retter vi blikket framover og undersøker hva lærerne mener er viktig for framtidens fellesskole.

2. Hva mener lærere er viktig for elevene i framtidens fellesskole?

I dette kapitlet ser vi på hva lærerne mener elevene trenger, og hva de mener bør være skolens ansvar i framtiden. Lærernes innspill er preget av at de har blitt bedt om å forholde seg til en samfunnsutvikling (se utviklingstrekk side 4–5) og deres egen opplevelse av hvordan disse utviklingstrekkene påvirker dem i hverdagen (se kapittel 1). Lærernes innspill til hva elevene trenger å lære i framtiden bør derfor også leses i lys av deres vurdering av disse forholdene.

Hva trenger elevene å lære?

Lærerne framhever flere forhold som viktige for elevenes læring i framtidens fellesskole. Blant disse finner vi utholdenhet og robusthet, gode allmennekunnskaper og ferdigheter, respekt for hverandre og demokratiet. Lærerne framhever også betydningen av en god skole med mer variasjon og valgfrihet for den enkelte. Under utdyper vi lærernes vurderinger av disse forholdene.

Utholdenhet

Mange lærere opplever at dagens elever har vanskeligere for å konsentrere seg og er mindre utholdende og motstandsdyktige enn tidligere elevkull. Den samme bekymringen går igjen når lærerne skal vurdere hva elevene trenger å lære i framtidens fellesskole. En gruppe skriver: *«De må lære og erfare at trening og utholdenhet i møte med faglige utfordringer fører til mestring. Det er ikke farlig å gjøre feil, det er nødvendig for å lære.»* Andre er opptatt av at elevene må tåle å jobbe, å mestre stress og press, og å utsette sine egne behov. Lærerne er også opptatt av at elevene må øves opp til å holde fokus over lenger tid for å kunne utvikle de ferdighetene og kunnskapene de trenger i livet.

Kunnskap, ferdigheter og holdninger

Den økende tendensen til algorit mestyrt nyhetsformidling og desinformasjon i samfunnet bekymrer lærerne. Dette preger også svarene når lærerne framhever at elevene i framtiden må rustes med gode grunnkunnskaper og evner til å vurdere informasjon kritisk. En gruppe skriver:

«Barn og unge trenger å lære hvordan de skal tilegne seg ny kunnskap og ferdigheter. Kunnskap i dag er lett tilgjengelig, men barn og unge trenger å lære hvordan man finner den. Barn og unge trenger å lære kritisk tenkning, og det å kunne sjekke om informasjon er ekte.»

Andre er opptatt av at elevene må lære å overføre kunnskap og ferdigheter fra ett område til et annet, og at de må utvikle gode holdninger. En gruppe skriver: *«Elevene trenger å lære gode verdier og holdninger som de kan ta med seg videre i det voksne arbeidslivet - og også i livet generelt.»* De gode holdningene lærerne sikter til, handler blant annet om å kunne møte forskjeller på gode måter, for eksempel innen religion og politikk, og stå imot negative utviklingstrekk i samfunnet, som for eksempel påvirkning fra sosiale medier.

Gode samfunnsborgere

En av motivasjonene i læreryrket er å hjelpe elevene til å bli gode samfunnsborgere. Lærerne er også bekymret for en økende individualisering og manglende forståelse for fellesskapets behov og demokratiets spilleregler i dagens samfunn. Dette skinner også igjennom når lærerne framhever at elevene trenger å lære hvordan de skal bli gode samfunnsborgere også i framtiden. En gruppe skriver blant annet: *«Elevene trenger å kjenne og erfare at de er en del av et fellesskap. At samfunnet vårt fungerer fordi alle bidrar og drar i noenlunde samme retning.»*

Flere er også opptatt av at eleven må lære å være en del av et uenighetsfellesskap i skolen, og at det går an å si sin mening og være uenige uten at dette skaper konflikt. Dette innebærer blant annet, som en gruppe skriver: *«Å ha respekt og forståelse for verdiene som ligger i et samfunn. Og det å tilpasse seg det samfunnet man lever i, enten det er i skolen, hjemme eller samfunnslivet for øvrig.»* Mange lærere er opptatt av at skolen må hjelpe elevene til å utvikle gode sosiale ferdigheter slik at de kan delta i fellesskapet både i skolen og i samfunnet ellers.

En god skole

Lærerne er bekymret for at skolens økonomiske rammevilkår skal gå utover tilbudet til elevene, og gjøre det vanskelig å gi dem det de trenger i fremtiden. Lærerne er generelt opptatt av at skolen må rustes til å møte elever med ulike behov. En gruppe skriver: *«Vi trenger gode nok skoletilbud, også til de som har en annen kognitiv fungering hvor nærskolen ikke nødvendigvis har riktig kompetanse og tilrettelegging.»* Andre er opptatt av mer praktisk arbeid og valgfrihet i skolen, og ønsker at skoledagene skal løses mer opp, for eksempel ved at elevene kan gjøre «må-ting» en del av dagen, og få velge mer fritt på andre deler av dagen.

Lærerne er også opptatt av at elevene trenger å erfare at de har trygge voksne rundt seg, både på skolen og i hjemmet. En gruppe skriver: *«Vi trenger trygge, gode og varme voksne rundt barna. Barn trenger å få oppfylt de grunnleggende behovene med søvn, ernæring og nærhet.»* Lærerne framhever særlig foreldre som en viktig ressurs for elevenes læring, og at foresatte må samarbeide med skolen om elevenes faglige og sosiale utvikling. Dette innebærer blant annet, som en gruppe skriver: *«Voksne som tar tilbake dannelsesrollen, og som tør å stå i den rollen. Barnets stemme skal høres, men barn må slippe å ta ansvar for å bestemme over en hel familie.»*

Oppsummert finner vi at lærerne er opptatt av å ruste elevene til å mestre faglige utfordringer, delta i fellesskapet og tilpasse seg et samfunn i endring. Mange lærere er opptatt av at elevene trenger å utvikle seg til å bli mer utholdende og robuste for å kunne klare seg godt i framtidens samfunn. Elevene trenger solide allmennkunnskaper, kritisk tenkning og ferdigheter til å vurdere informasjon. De trenger også å lære gode verdier, respekt for mangfold og om demokratiets spilleregler, slik at de utvikler seg til å bli ansvarlige samfunnsborgere. Lærerne er opptatt av at skolen må tilby mer variasjon, praktisk arbeid og valgfrihet, og at elevene trenger trygge voksne rundt seg, både i skolen og hjemme.

Hva skal være skolens ansvar?

Lærerne har også blitt utfordret til å si noe om hva de mener bør være skolens ansvar å gi elevene i fremtiden. Ikke uventet er lærerne i denne sammenhengen opptatt av at skolen både skal danne og utdanne, men også tilpasse og differensiere opplæringen for elevene. Lærerne mener imidlertid også at det må finnes grenser for hva skolen skal ta ansvar for, og peker på at skolen er avhengig av et godt samarbeid med foreldrene for å sikre en god oppdragelse av barna. Under beskriver vi noen hovedtrekk i lærernes innspill.

Danne og utdanne

Lærerne er generelt opptatt av at skolen skal lære elevene grunnleggende ferdigheter og kritisk tenkning, men også å presentere dem for tverrfaglige sammenhenger og et verdensbilde som er fundert på kunnskap og fakta, heller enn udokumenterte påstander. Lærerne mener også at skolen først og fremst må være ansvarlig for elevenes faglige utvikling, men også at skolen skal *«Skape trygge læringsmiljøer der alle kan delta med sine feil, mangler og ressurser»*. Dette handler blant annet om at lærerne er opptatt av at skolen må bidra til å utvikle elevenes sosiale kompetanse, respekt og evne til

å håndtere konflikter. Skolen må også lære elevene det de trenger for å ivareta sin egen helse, vise omsorg for en selv, andre og verden og naturen de lever i.

Lærerne har til dels ulike syn på hvor grensen mellom skolens og foreldrenes ansvar bør gå. For noen er det åpenbart at «barneoppdragelsen må hjem», og at skolen «ikke kan overta foreldrenes rolle». For andre er det like åpenbart, gitt samfunnsutviklingen, at skolen må ta et større ansvar for elevenes oppdragelse. En gruppe skriver:

«Egentlig burde ikke alminnelig folkeskikk være skolens jobb, men det er så grunnleggende for læring at vi MÅ ta tak i det også. Samfunnet er ikke lenger bygget opp slik at det er mulig å la hjemmet være ansvarlig alene for oppdragelsen.»

Flere lærere peker på utviklingstrekk som påvirker denne vurderingen, blant annet at elevene generelt tilbringer mer av sin tid i skolen, men også at mange elever ikke får den hjelpen og støtten de trenger hjemmefra. Enkelte er også opptatt av at kommunene bør ta et større ansvar og arbeide mer forebyggende med foreldre som av ulike årsaker trenger støtte og veiledning i oppdragelsen av sine barn.

Tilpasse og samarbeide

Mange lærere mener at skolen har et ansvar for å tilpasse opplæringen til de elevene som til enhver tid befinner seg i skolen. En gruppe skriver at: *«Vi må være spørrende, lyttende og anerkjennende. Lage strukturer som hjelper dem for fremtiden.»* Andre mener at skolen har et ansvar for at den skal *« oppleves relevant og at de [elevene] har lyst til å gå på skolen »*.

En gruppe skriver: *«Skolen skal kunne tilrettelegge for at elevene skal få frem det beste i seg selv. Men dette må skje i samarbeid med hjemmene og andre instanser. Skolen kan ikke ta dette ansvaret alene.»* Lærerne er opptatt av at skolen må samarbeide godt med andre instanser som er tett på barn og unge. Flere mener at skolen burde ha ansvar og myndighet til å delegere oppgaver videre i dette systemet. Dette gjelder både i saker der skolen mangler ressurser til å følge opp, men også i saker der skolen ikke har tilstrekkelig kompetanse.

For en del lærere er det viktig at dialogen med andre instanser, eksempelvis ungdomskontakt eller ansatte i støttesystemet ikke faller på kontaktlærer, og at skolen har ressurser og gode rutiner for å koordinere dialogen med andre.

Oppsummert finner vi at lærerne mener at skolen også i framtiden skal gi elevene det de trenger av grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. Den må også støtte elevene til å utvikle sin sosiale kompetanse og ta vare på egen og andres helse i et trygt og godt læringsmiljø. Lærerne er opptatt av at skolen må tilpasse opplæringen, og gjøre læringen relevant for ulike elevgrupper. De er også opptatt av at skolen må samarbeide godt med hjemmet og andre instanser som er tett på barn og unge. Lærerne er imidlertid delte i synet på hvor grensen mellom skolens og foreldrenes ansvar bør gå. God koordinering og ressurser til å samarbeide med støttesystemet er avgjørende for at eleven skal ha det bra på skolen også i framtiden.

3. Hva er viktig for lærere i framtidens fellesskole?

I dette kapitlet ser vi på hva lærere mener er viktig for å bevare en sterk lærerrolle og lærerprofesjon i framtiden. Som en del av dette løfter vi fram forhold som lærerne mener er viktige å prioritere i framtidens fellesskole, og begrunnelsen for disse. Avslutningsvis vender vi tilbake til spørsmålet om motivasjon og hvilke forhold som kan bidra til at lærere ønsker å fortsette i yrket også i framtiden.

Hvilke forhold er viktigst for en sterk lærerrolle og -profesjon i framtiden?

Vi har bedt lærerne ta stilling til hvilke av følgende seks forhold de mener er viktigst for å styrke lærerprofesjonen, og prioritere dem i den rekkefølgen de mener er riktig.

- a. Skoleledelse
- b. Profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse
- c. Skoleøkonomi
- d. Lærerutdanning og lærerens kompetanse
- e. Støttespillere og supplerende kompetanse
- f. Tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse

Forholdene som lærerne ble presentert for, er utledet fra Utdanningsforbundets arbeid med lærerrollen og laget rundt⁷, og hva lærerne har gitt uttrykk for at er viktig for dem i dette arbeidet. Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende, men representerer mulige alternativer som lærerne først skulle diskutere og bli enige om tolkningen av, og siden prioritere. Selv om alle deltakerne fikk presentert den samme informasjonen, kan vi ikke utelukke at forståelsen av de ulike forholdene varierer mellom lærergruppene. Vi presenterer først en sammenstilling av lærernes prioritering for å gi et overblikk. Funnene i denne sammenstillingen bør tolkes med omhu. For å nyansere bildet presenterer vi også lærernes tolkning og begrunnelser for hvordan de har prioritert forholdene.

Tabell 4 under gir en oversikt over hva lærere har prioritert som viktigst for en sterk lærerrolle og lærerprofesjon i framtidens fellesskole. Hvert tema har en gjennomsnittsskår og i tillegg er det lagt til hva lærere syns er viktigst å prioritere per fylke. Deltakerne per fylke fordeler seg slik: Østfold 33 deltakere, Troms 10 deltakere, Innlandet 24 deltakere, Rogaland 39 deltakere.

Viktigst når man slår sammen alles prioriteringer på tvers av fylker, er tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse. På andreplass prioriteres lærerutdanning og lærernes kompetanse. Disse to har nokså lik gjennomsnittsskår. På tredjeplass kommer skoleledelse. Like under kommer profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse. Nest nederst prioriteres skoleøkonomi og nederst blir støttespillere og supplerende kompetanse prioritert.

⁷Lærerrollen og laget rundt, Utdanningsforbundet (2025):

<https://www.utdanningsforbundet.no/tillitsvalgtpluss/profesjon/larerrollen-og-laget-rundt/>

Tabell 4: Hva er viktigst for en sterk lærerrolle og -profesjon i framtidens fellesskole? (Fordelt på fylke og totalt)

Kategori	Gjennomsnitt	Innlandet	Troms	Rogaland	Østfold
Tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse	78	74	71	86	81
Lærerutdanning og lærerens kompetanse	76	67	92	69	75
Skoleledelse	56	62	71	42	50
Profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse	54	40	63	67	44
Skoleøkonomi	51	69	25	50	58
Støttespillere og supplerende kompetanse	36	38	29	36	42

Ser vi på variasjon mellom fylkene, finner vi at lærerne fra Innlandet, Rogaland og Østfold prioriterer tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse øverst. For Troms er det viktigst å prioritere lærerutdanning og lærernes kompetanse for å sikre en sterk lærerrolle og lærerprofesjon i framtidens fellesskole. Vi ser også at vektingen av forholdene varierer noe mellom fylkene. Hvis vi holder Troms utenfor (10 deltakere), finner vi størst fylkesvis variasjon mellom Innlandet og Rogaland i vurderingen av betydningen av profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse (hhv. 40/67), og skoleledelse (hhv. 62/42).

Samlet sett framhever lærerne i vårt utvalg tilstrekkelig bemanning og lærerkompetanse som de to viktigste faktorene for en sterk lærerprofesjon i framtiden. Mange påpeker imidlertid at «alt henger sammen med alt» og at ingen av disse forholdene lar seg realisere uten god skoleledelse, profesjonelt handlingsrom, solid økonomi og et tilstrekkelig apparat med tilgjengelige støttespillere og supplerende kompetanse.

Hvordan begrunner lærerne sine prioriteringer?

I dette avsnittet ser vi nærmere på hvordan lærere begrunner sine prioriteringer av forhold som er viktige for å videreutvikle en sterk lærerprofesjon i framtiden. Vi utdyper lærernes begrunnelser i den rekkefølgen de er blitt rangert i tabell 4 over.

Bemanning, tid og tilstedeværelse

Tilstrekkelig bemanning, tid, fysisk tilstedeværelse og gruppestørrelse blir trukket fram som viktig for lærerprofesjonen. Lærerne trekker særlig fram hvordan disse forholdene påvirker deres mulighet til å etablere gode relasjoner, og å fremme elevenes læring. En gruppe begrunner sin prioritering slik:

«...fordi det å bygge relasjon til hver enkelt elev krever at vi har tilstrekkelig bemanning fordi dette krever tid. Vi trenger også tid til å følge opp enkeltelever slik at de får utvikling samtidig som resten av gruppa ikke blir hindret i sin utvikling.»

Lærerne er spesielt opptatt av at å tilpasse opplæringen til enkeltelever, samtidig som man skal ivareta en sammensatt elevgruppe, er en svært kompleks oppgave. Dette er særlig utfordrende i lærerroller med utvidet ansvar: En gruppe skriver: «Kontaktlærere har for lite tid til å gjøre det som kreves av lærere i dag og følge opp sine ansvarsoppgaver.» Mange opplever at dagens lærere har ansvar for mye mer enn bare undervisningsplanlegging, og at det må avsettes mye mer tid til å følge opp

dette i framtiden. Lærerne trekker under dette punktet også fram behovet for fysisk tilstedeværelse som en forutsetning for profesjonsfaglig utvikling i kollegiet.

Lærerutdanning og kompetanse

Lærerutdanning og lærerens kompetanse kommer også høyt opp på lærernes prioriteringsliste. En gruppe skriver: «...lærerutdanningen fordi vi trenger kompetente lærere som er rustet for det komplekse oppdraget som møter dem i arbeidslivet.» En annen gruppe framhever konsekvensene av manglende lærerkompetanse for barn og unge i dagens skole. «Vi ser at flere og flere av de ansatte i skole og vikarer er unge og ufaglærte - og får oppdrag utover det de har forutsetninger for å mestre. Dette fører til oppbevaring av barn i skolen.»

Lærerne har noe ulikt syn på hvordan framtidens lærere bør kvalifiseres til yrket. En gruppe skriver blant annet: «Vi tenker at en sterk lærerutdanning med rot i realitet og virkelighet er vesentlig for at lærere er best forberedt for yrket og dets utfordringer.» Mange opplever at dagens lærerutdanning ikke forbereder framtidens lærere godt nok på den komplekse hverdagen i klasserommet. Økende mangfold trekkes også fram som en særlig utfordring. Slik lærerne ser det handler det ikke bare om å forstå mangfold, men også om å kunne kompensere for elevers ulike forutsetninger gjennom god undervisning. En gruppe skriver:

«Man trenger ikke masterutdanning, men flere fag på 5.-10.-utdanning. Man trenger også spesped inn i alle utdanningen og IKT. For mange nye lærere kommer ut uten å kjenne til hvordan hjelpe elever med lese-skrive vansker eller andre lærevansker.»

Skoleledelse

God skoleledelse oppleves også som viktig for en sterk lærerprofesjon og havner på en tredjeplass i lærernes rangering. En gruppe skriver: «En god pedagogisk og strukturert skoleleder er avgjørende for utvikling av skolen og bygge gode lag i personalet som igjen skal bygge lag i elevgruppene.» Andre er opptatt av at god skoleledelse handler om å lytte til og se utfordringene som lærerne møter, og å fremme det positive arbeidet som gjøres på skolen. Flere trekker fram betydningen av pedagogisk lederskap, men også god administrativ skoleledelse, inkludert økonomisk styring og kontroll, mener lærerne legger grunnlaget for en positiv skoleutvikling. «Skoleledelse er viktig for å prioritere og vise retning. Skoleledelsen er de som setter rammene for utviklingsarbeid og skolekultur.»

En gruppe framhever også hvordan skoleledelse i seg selv er en begrenset ressurs i deres hverdag og at «Mye møter og administrative krav trekker ledelsen vekk fra skolen.»

Profesjonelt handlingsrom og skjønn

Det profesjonelle handlingsrommet framstår som viktig for lærerne, men deres vurderinger av dette punktet er også noe mer variert enn de foregående kategoriene. En gruppe har handlingsrom som sin viktigste prioritering, med følgende begrunnelse. «Profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse øverst fordi det gir en status og tro på læreryrket.» En annen gruppe har det samme forholdet nederst, og begrunner det som følger: «Fordi dette bekymrer oss minst per i dag.»

Selv om lærerne rangerer det profesjonelle handlingsrommet ulikt, er mange enige om at dette forholdet er viktig, blant annet for å opprettholde motivasjonen for yrket. En gruppe skriver: «Lærere trenger det profesjonelle handlingsrommet for indre motivasjon og bli værende i yrket.» Det profesjonelle handlingsrommet knyttes også til tillit og muligheten for å utøve faglig skjønn i yrket, noe som framstår som en viktig identitetsmarkør for mange lærere. Andre framhever imidlertid også at det profesjonelle handlingsrommet må ses i lys av skolens mandat, og hva som er til det beste for

elevene. En gruppe skriver: *«Handlingsrom – det er fint med frihet, men man må ha en felles plattform som gjør at elevene ikke går ut med ulikt utbytte.»*

Skoleøkonomi

Det kan virke noe overraskende at skoleøkonomi havner på en femteplass i lærernes samlede prioritering, gitt at lærere framhever strammere kommuneøkonomi som et av de forholdene som påvirker dem aller mest i hverdagen (se utviklingstrekk s. 14). På dette punktet er imidlertid også gruppenes vurdering og begrunnelser nokså ulike. Noen grupper framhever at skoleøkonomien er avgjørende og legger føringer for andre viktige forhold: *«Fordi det påvirker handlingsrom, ressurser, hvem som blir lærere, læremidler, utstyr med mer»*, og at *«Uten god skoleøkonomi er det ikke mulig å ha tilstrekkelig bemanning»*.

Andre opplever imidlertid at de i liten grad kan påvirke økonomien som lærere. En gruppe skriver: *«Skoleøkonomien har vi satt nederst fordi lærere har så liten påvirkningskraft på dette. Et godt økonomisk grunnlag er så klart viktig, men dette er ikke noe vi lærere styrer.»* Andre igjen beskriver at skoleøkonomien legger premissene for mye av lærernes arbeid, men at lærernes fokus primært er på det pedagogiske og at det også er mulig å drive god undervisning i klasserommet med begrensede midler.

Flere gir også uttrykk for at de med gode prioriteringer og enighet om skolens mandat kan utløse mer ressurser enn det de i utgangspunktet har tilgang til på skolenivå. En gruppe skriver: *«...om skoleledelsen sammen med lærerne er gode til å forstå og argumentere for hva som faktisk er skolens mandat, kan de i teorien overskride økonomiske rammer.»* Enkelte opplever også at det store gapet i økonomiske forutsetninger gjør det vanskelig å se for seg at lærerprofesjonen kan stå samlet og agere på like vilkår innenfor ulike deler av fellesskolen. En gruppe skriver:

«... det er for store forskjeller i eksempelvis kommuneøkonomi og mellom kommunale og fylkeskommunale skoler. Det er langt større ressurser i videregående opplæring enn i grunnskolen, og det er ikke en fellesskole verdig å ha så store geografiske forskjeller som vi ser i dag.»

Støttespillere og supplerende kompetanse

Støttespillere og supplerende kompetanse blir prioritert nederst av de seks forholdene for en sterk lærerrolle og -profesjon i framtidens fellesskole. Dette betyr ikke at lærere ikke mener dette forholdet er viktig. En av gruppene skriver: *«Støttespillere og supplerende kompetanse er viktig fordi skolen skal ivareta alle i samfunnet.»* Andre framhever at gode støttespillere kan bidra til at læreren får mer tid til hver enkelt elev, og kan fokusere mer på undervisning i stedet for å måtte ta seg av alle andre utfordringer.

Gode støttespillere blir sett på som nødvendig for å ivareta både elever og lærere. Men holdt opp mot andre forhold, som bemanning og kompetanse, framstår likevel dette forholdet som mindre viktig for lærerne. Når dette forholdet prioriteres nederst, handler det blant annet om at støttespillerne og supplerende kompetanse ikke anses som en fullgod erstatning for det egentlige behovet; nemlig flere og mer kompetente lærere. En gruppe skriver: *«Vi har satt støttespillere og supplerende kompetanse på sjetteplass fordi vi har mer tro på å heller ha flere lærere med god kompetanse.»* En annen gruppe skriver:

«Dersom vi som lærere hadde blitt hørt på hva som trengs av støtte til elever som sliter tidlig, ville vi trengt mye mindre hjelp av andre støttespillere. Vi vet hva som er problemet, vi vet hva vi

skal gjøre med det, og vi er i stand til å gjøre det, men vi har ikke tid når det er mange elever vi har ansvar for samtidig.»

Oppsummert kan vi si at når lærerne blir presset til å prioritere hvilke forhold som er viktigst for en sterk lærerrolle og -profesjon i framtiden, er tilstrekkelig bemanning og god lærerkompetanse det de fleste setter øverst på listen. Tilstrekkelig bemanning handler blant annet om tid til å bygge relasjon til hver enkelt elev og kunne støtte deres utvikling, uten at dette går utover resten av elevgruppa. God lærerkompetanse er viktig for at elevene skal kunne utvikle seg faglig og sosialt, og lærerne er opptatt av at lærerutdanningen må forberede framtidens lærere til en hverdag preget av mangfold og kompleksitet. Nederst på listen prioriterer lærerne skoleøkonomi og andre støttespillere. Denne vurderingen handler blant annet om at lærere i liten grad opplever at de kan påvirke den økonomiske situasjonen, og at andre yrkesgrupper, selv om disse gir et viktig bidrag, ikke kan kompensere for fraværet av nok lærere i skolen.

Hva bidrar til at lærerne opprettholder sin motivasjon for læreryrket?

Avslutningsvis, som en refleksjon over lærernes prioritering og begrunnelser i avsnittet over, vender vi tilbake til hva som bidrar til å opprettholde lærernes motivasjon for yrket i framtidens fellesskole. I dette avsnittet gjengir vi lærernes svar på hva som bidrar til at de kan gjøre en god jobb som lærer, i tråd med sin motivasjon for yrket. I sine svar framhever lærerne særlig at gode rammebetingelser, i form av økonomi, ressurser og gode læremidler, er viktig for motivasjonen. Lærere trekker også fram friheten og tilliten de opplever, samt det å få tid og rom til å videreutvikle sin kompetanse, som viktige faktorer for at de skal ønske å stå i klasserommet også i framtiden. Under utdyper vi lærernes beskrivelse av disse motivasjonsfaktorene.

Gode rammebetingelser

Gode rammebetingelser for undervisning og læring betyr mye for lærernes motivasjon. Dette kan for eksempel handle om struktur, tydelige roller og forutsigbarhet i skolehverdagen, men også om «*At utenomstøy lukes bort slik at tiden man har brukes til å lage gode opplegg for den enkelte elev*». Lærerne er særlig opptatt av at de trenger nok tid til for- og etterarbeid i undervisningen, og til å følge opp elevene. Flere beskriver også at det er viktig for deres motivasjon at det gis tid til egen utvikling, og til samarbeid med kolleger i profesjonsfellesskapet.

En lærer gir følgende beskrivelse av hvilke rammebetingelser som kan motivere hen til å fortsette i yrket:

«Å få tid og ro til å konsentrere meg om faginnholdet i det jeg underviser i. Å kunne gjøre egne valg i hvordan jeg ønsker å undervise. Å ha godt faglig samarbeid med kollegaer, dele erfaringer og undervisningsopplegg. Å ha tilgang på gode læremidler, bøker, men også digitale kilder/læreverk.»

For å kunne legge til rette for gode rammebetingelser og opprettholde motivasjonen i framtiden er lærerne opptatt av at politikerne må ha god kunnskap om skolen. En lærer framhever at det er særlig viktig: «*At politikerne forstår konsekvensene når det kommer flere og flere elever inn i klasserommet fordi kommunen må spare penger.*» Gode rammebetingelser handler også om god lønn og tilfredsstillende arbeidstid, og at lærerne får nok hvile til at de kan opprettholde sitt engasjement for arbeidet.

Frihet og tillit

Lærerne er opptatt av at de må ha frihet og tillit til å utøve yrket også i framtiden. Flere framhever at metodefriheten er særlig viktig å ta vare på, og at de ønsker å ha tillit til at de kan lage gode og

tilpassede opplegg for sine elevgrupper. En annen skriver at: *«For å gjøre en god jobb, trenger jeg frihet til å bruke kunnskapen min slik jeg ser det best, men også veiledning når det er nødvendig.»*

Tillit fra aktører i systemet rundt skolen, både i administrasjonen og blant politikere, oppleves også som viktig for at lærerne skal opprettholde sin motivasjon for yrket. En lærer uttrykker det slik: *«At dei over meg (i fleire ledd) stolar på at eg er profesjonell nok til å gjere arbeidet mitt skikkeleg.»* Andre legger særlig vekt på at foreldre må ha forståelse for og respektere lærerens forventninger til elevene, og at både elever og foresatte skal se på læreren som en autoritet.

Ledelse og samarbeid

Lærerne opplever at god ledelse og godt samarbeid både internt og med eksterne instanser er viktig for at de skal kunne opprettholde motivasjonen i læreryrket. Som en lærer skriver, er det en forutsetning *«At jeg har en ledelse som ikke er overarbeida, men som kan støtte lærerne.»* Flere peker også på at god skoleledelse bidrar til motivasjon gjennom å være tett på praksis, og skape en felles retning for skolen. Det er også viktig for å ivareta kompetansen og engasjementet som finnes i klasserommet.

Flere vektlegger også det gode samarbeidet med kollegaer og at skolens ressurser fordeles på en klok måte. En lærer framhever *«Kompetente kollegaer, godt samarbeid og god lagånd»* som en viktig betingelse for å opprettholde motivasjon i yrket. Andre peker på eksterne støttespillere og et *«Støttesystem som fungerer og som ser på muligheter og løsninger. Kompetente og endringsvillige samarbeidspartnere i alle ledd (PPT, ledelse, kollegaer++).»*

Kompetanse og læremidler

Sist, men ikke minst er lærerne opptatt av at tilgang til kompetanse, gode læremidler og læringsverktøy er avgjørende for å opprettholde motivasjonen i yrket. Lærerne trekker blant annet fram forhold som *«mulighet til å oppdatere meg faglig»* og *«tilegne seg nødvendig kompetanse for å gjennomføre oppdraget»* som viktige motivasjonsfaktorer. Kompetansen som etterspørres er bred. En lærer beskriver forutsetningen for hens videre motivasjon slik: *«At jeg har kunnskap nok og stadig oppdaterer meg i fagene, [og på] arbeidet med å skape god og tett relasjon med alle elever og foresatte.»*

Lærerne er også opptatt av tilgang på gode læremidler (fagbøker, nettressurser mv.) og læringsverktøy (pc, læringsbrett) og at dette kan gjøre det lettere å realisere den undervisningen de ønsker å gi elevene i framtiden. Lærerne er også opptatt av å ha tilgang på gode og motiverende undervisningsopplegg, slik at de ikke alltid må utvikle alt selv.

Oppsummert finner vi flere forhold som kan påvirke lærerens motivasjon for yrket i framtiden. Ifølge lærerne er det viktig å styrke skolens rammebetingelser og gi tid til undervisning, og forutsigbar tilgang til læremidler. Frihet og tillit til å utøve yrket er også avgjørende for å opprettholde lærernes motivasjon, og det samme gjelder respekt fra foreldre, ledelse, administrasjon og politikere. God ledelse, samarbeid med kollegaer og eksterne instanser, samt et velfungerende støttesystem vil trolig også bidra til engasjement og trivsel i framtiden. For mange er også muligheten for faglig og personlig utvikling, samt tilgang til ressurser som gjør undervisningen levende, viktig. Politisk forståelse for konsekvensene av rammevilkår og tilstrekkelig lønn og hvile er også sentrale faktorer for at lærere skal ønske å stå i klasserommet i framtidens fellesskole.

Oppsummering

I denne rapporten har vi sammenfattet innspill fra lærere i fire fylker om framtidens fellesskole. Lærerne har blant annet blitt spurt om hva de mener er viktig i dagens fellesskole, hva elevene bør lære i framtiden, og hva som er viktig for lærere i framtidens fellesskole.

Lærere flest er glade i jobben sin og sterkt engasjerte i at elevene skal lykkes på skolen og i samfunnet. Tett kontakt med elevene trekkes fram som en av de viktigste motivasjonsfaktorene for lærere i dagens fellesskole, men også et godt kollegialt miljø, mulighet for faglig utvikling og det å kunne påvirke samfunnsutviklingen. Samtidig peker mange på at dagens utfordringer – stram økonomi, økte krav til individuell tilrettelegging og dokumentasjon, og flere elever med store behov – gjør lærerrollen krevende. De fleste lærerne opplever at økonomiske og sosiale utviklingstrekk påvirker dem mye, mens klimaendringer har mindre direkte effekt. Disse endringene bidrar til økt kompleksitet i lærerhverdagen og stjeler tid fra kjerneoppgavene.

Lærerne mener at elever i framtidens fellesskole først og fremst trenger å utvikle robusthet og utholdenhet for å kunne tåle motgang, og få solide grunnleggende ferdigheter, inkludert kritisk tenkning og evne til å lære og omstille seg. Dessuten vektlegger de betydningen av gode verdier, respekt for andre og demokratisk forståelse som grunnlag for at eleven skal kunne bli ansvarlige samfunnsborgere. Samtidig må skolen tilby et trygt og variert læringsmiljø som kan tilpasses ulike behov – med mer praktisk læring og valgfrihet for elever, men også tydelige forventninger. Trygge og omsorgsfulle voksne, både på skolen og hjemme, er en forutsetning for elevenes trivsel og læring.

Når det gjelder skolens rolle framover, mener lærerne at skolen både skal utdanne og danne: gi elevene grunnleggende kunnskaper og ferdigheter, men også utvikle deres sosiale kompetanse. Samtidig må skolen tilpasse opplæringen til elevmangfoldet og samarbeide tett med hjemmet og andre instanser ved behov. Lærerne er tydelige på at skolen ikke alene kan ha ansvar for alle oppgaver, og at foreldrene må ha hovedansvaret for barneoppdragelsen, og skolen skal støtte dem der det trengs.

I framtidens fellesskole trekker lærerne fram tilstrekkelig bemanning og tid som avgjørende for en sterk lærerrolle. Med nok lærere og håndterbare elevgrupper får de rom til å bygge gode relasjoner til hver elev og følge opp mangfoldet i klassen. Nesten like viktig er høy lærerkompetanse og god lærerutdanning, ettersom framtidens fellesskole trenger kvalifiserte lærere til et stadig mer komplekst oppdrag. Også god skoleledelse og et profesjonelt handlingsrom pekes på som viktige faktorer. Lyttende skoleledere som støtter lærerne og tillit til lærernes faglige skjønn, anses også som nødvendige forutsetninger for at øvrige tiltak skal fungere.

Selv om god skoleøkonomi og tilgjengelig støttepersonell er viktige forhold som blir prioritert lavere i lærernes rangering, understreker lærerne at alt henger sammen med alt. Nok bemanning og kompetanse forutsetter gode rammevilkår, solid ledelse og et velfungerende støtteapparat. Mange påpeker også at ekstra støttepersonell aldri kan erstatte behovet for nok kvalifiserte lærere, og at lærerne selv har begrenset innflytelse over økonomiske rammer.

For at fellesskolen i framtiden skal lykkes, mener lærerne at det må satses på lærerne ved blant annet å sikre tilstrekkelig bemanning med høy kompetanse og rom for profesjonsutøvelse. For å opprettholde motivasjonen for læreryrket legger lærerne vekt på gode rammebetingelser – nok tid,

ressurser og utstyr – samt tillit og handlingsrom til å utøve læreryrket etter eget skjønn. Støttende skoleledelse og godt samarbeid med kolleger og eksterne aktører er også viktig, sammen med tilgang til kompetanseheving og læremidler.

Referanser

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Braun, V., Clarke, V., & Rance, N. (2014). How to use thematic analysis with interview data. In A. Vossler, & N. Moller (Eds.), *The counselling & psychotherapy research handbook*, (pp. 183–197). London, UK: Sage.

Bryman, A., et al. (2021). *Social Research Methods*. Oxford University Press. ISBN: 9780190853662.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education. 8th edition*. Oxon, UK: Routledge.

Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (3rd ed.). SAGE Publications.

Malterud, K., Siersma, V., & Guassora, A. D. (2021). Information power: Sample content and size in qualitative studies.

Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016). Sample size in qualitative interview studies: guided by information power. *Qualitative health research*, 26(13), 1753–1760.

Morse, J. M. (1994). Designing funded qualitative research. In Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S., *Handbook of qualitative research* (2nd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

Oates, M., Crichton, K., Cranor, L., Budwig, S., Weston, E. J., Bernagozzi, B. M., & Pagaduan, J. (2022). Audio, video, chat, email, or survey: How much does online interview mode matter? *PloS one*, 17(2), e0263876.

Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Sage.

Vedlegg

Tabell 5: I hvor stor grad påvirker utfordringer for demokratiet - som desinformasjon, begrenset ytringsklima, lavere tillit til institusjoner og økt polarisering - deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	4 %
I liten grad	18 %
Verken eller	24 %
I stor grad	35 %
I svært stor grad	19 %
Totalt (n: 108)	100 %

Tabell 6: I hvor stor grad påvirker individualisering og økt oppmerksomhet om elevers individuelle rettigheter deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	6 %
I liten grad	19 %
Verken eller	29 %
I stor grad	24 %
I svært stor grad	21 %
Totalt (n: 108)	100 %

Tabell 7: I hvor stor grad påvirker klimaendringer og miljøspørsmål deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	17 %
I liten grad	24 %
Verken eller	42 %
I stor grad	13 %
I svært stor grad	5 %
Totalt (n: 108)	100 %

Tabell 8: I hvor stor grad påvirker utenforskap og endringer i barn og unges fysiske og psykiske helse deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	2 %
I liten grad	6 %
Verken eller	29 %
I stor grad	35 %
I svært stor grad	28 %
Totalt (n: 108)	100 %

Tabell 9: I hvor stor grad påvirker ny teknologi og digitalisering deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	5 %
I liten grad	5 %
Verken eller	27 %
I stor grad	34 %
I svært stor grad	30 %
Totalt (n: 108)	100 %

Tabell 10: I hvor stor grad påvirker strammere kommuneøkonomi, økende sosiale forskjeller og demografiske endringer (færre yrkesaktive og færre barn) deg i din rolle som lærer?

	Prosent
I svært liten grad	2 %
I liten grad	7 %
Verken eller	16 %
I stor grad	35 %
I svært stor grad	40 %
Totalt (n: 108)	100 %

Publikasjoner fra seksjon for samfunn og analyse hittil i 2025

Temanotat

1/2025 [Profesjonenes fagforeninger og den norske velferdsmodellen](#)

Faktaark

1:2025 [PIAAC — kartlegging av voksnes ferdigheter](#)
2:2025 [Nøkkeltall for grunnskolen t.o.m. skoleåret 2024/25](#)
3:2025 [Forskningspolitikk for praksis og profesjon — internasjonalt og nasjonalt](#)
4:2025 [Å tenke som en rektor — en studie av skoleledelse og profesjonsetikk](#)
5:2025 [Handlingsplan mot antisemittisme 2025—2030](#)
6:2025 [Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025—2030](#)
7:2025 [Nasjonale og internasjonale konkurranser innen yrkesfag](#)
8:2025 [Sikker kunnskap i en usikker verden — stortingsmelding 14 \(2024—2025\)](#)
9:2025 [Klasserommets praksisformer 20 år etter — en evaluering av seksårsreformen](#)
10:2025 [Nøkkeltall for barnehagen 2024](#)
11:2025 [The Union of Skills — en overordnet strategi for å styrke Europas konkurransekraft](#)

12:2025 [Fagnettverk i Utdanningsforbundet — arena for faglige diskusjoner og utvikling](#)
13:2025 [Private skoler med rett til statstilskudd — statlig ordning for driftsstøtte](#)
14:2025 [Undervisning og læring om tverrfaglige temaer — skolen som arena for elevers møte med samtidens utfordringer](#)
15:2025 [Nasjonale sentre i grunnopplæringen — brobyggere mellom forskning og praksis](#)
16:2025 [Kvinnens arbeidshelse — utredning for å samle kunnskap og foreslå tiltak](#)
17:2025 [Nøkkeltall for videregående opplæring 2024](#)
18:2025 [Herning-erklæringen — for en attraktiv, relevant og inkluderende fag- og yrkesopplæring](#)
19:2025 [Tid, tillit og trivsel — funn frå ei undersøking om arbeidstidsavtalen SFS 2213](#)
20:2025 [Lærerutdanningene — søkere og uteksaminerte kandidater 2025](#)

Rapporter

1/2025 [Fagnettverka til Utdanningsforbundet. Ei evaluering av perioden 2023—2024](#)
2/2025 [Engasjement, utfordringer og trivsel — en undersøkelse blant arbeidsplassstillitsvalgte](#)

Ressurshefte

1/2025 [Budsjettarbeid i møte med demografiske endringer — tillitsvalgtes arbeid med kommunebudsjettene](#)
2/2025 [Ny barnehage- og skolestruktur i kommuner og fylkeskommuner — rollen som tillitsvalgt](#)
3/2025 [Lærerprofesjonens deltagelse i forskning — tillitsvalgtes rolle](#)

Det beste utgangspunktet

